

Fe. 106.

PAVCIS
AES SEMINATVM
ERVIT

ET
ORATIONEM PVBLICAM
BENEFICIO
ECCARDO - RICHTERIANO
SACRAM
INDICIT
M. IO. GOTTL. BIDERMANN. R.

FREIBERGAE, Litteris MATTHAEANIS.

XXXVIII.

Inter cetera beneficia, quibus Saxonia multas alias prouincias iam pridem antecelluit, et quorum fructum uberrimum adhuc capit, inexhaustae praestantissimorum metallorum fodinae primum fere occupant locum. Neque immerito ad haec instructissima promptuarum miraculae opulentiae vatis diuini verba accommodabimus: a) *penuria nostra alte referta sunt, ab alia nona ad aliam* Inprimis autem Freiberga habet, quo se suamque sortem iactet, tam largum argenti prouentum ex montium visceribus quotannis suppeditans, ut veterum Sarepta et Temessus in eius agris reuixisse videantur. Si enim Deus aliquando Israelitis gratiam singularem pollicitus est, ut in terram perducerentur, cuius lapides in ferrum abirent: b) quo, quaeso, loco illius prouinciae felicitas habenda erit, cuius lapides argentum referunt, scoriis fere immune et purum? Igitur patiamur, terram Ophiri et Cassanitarum olim praecipua gloria et praedicatione excelluisse, quod aurum ἀπυρον, ἀκηρατον et ἀπεφθον γενεραret, hoc est, ut AGATHARCHIDES exponit, c) ε̅ συντηκομενον μετ' επισημης και τεχνης εκ της ψηγματος, ἀλλα το αυτοματον, non ex ramentis per scientiam et artem liquefactum, sed sponte natum. Celebret in ea ARTEMIDORVS βωλαρια και θαρσεως ε̅ πολλης δεομενα, metalli glebas multa purgatione non egentis. d) Admiretur in illa BASILIVS χρυσιον το μηδεμιαν ἀμφιβολικας ὕλης ἀλλοτριας ἔχον ἐν ἑαυτω, ἀλλ' ὁμο το φανηται περὶ τον ὄψιν των ὄρωντων, ὅτι δοκιμας ἐστι και ἀμιγες χαλκω, ε̅ τινος ἀλλης ἐπιπλοης, h. e. aurum, quod nullam alienae materiae ambiguitatem in se habet, sed, quam primum adparet, solo adpectu fidem facit, se probum esse, et ab omni aeris aut alieni metalli permistione purum: (quale aurum illud, Hebraeis יב dictum, fuisse, videtur, quod eam ob causam LXXles in ἀπυρον conuerterunt, h. e. nullo igni purgandum. e) Extollat DIODORVS SICVLVS naturalem illius terrae bonitatem, f) quod glebulae purissimi metalli ex ea effodiantur, nucem magnitudine exaequant. Quanto illi honore fodinas Freibergae metallicas dignas iudicaturi fuissent, si eas massas solidi argenti vel oculis suis usurpassent, vel manibus contractissent, vel fama celebrari audissent, quae nostra iam aetate eruuntur, non ad nucis, sed saxi magnitudinem accedentes, et mole aliquot lapides centenarios superantes, argenti, inquam, tam puri, ut vix coctione opus habeat ad purgandum, vel certe, igne subiecto, parum detrimenti patiatur.

Haec quoties vel animo expendo, vel audiendo percipio, vel spectando contemplan, et religiose admiror, toties eorum sententiam in memoriam reuoco, qui persuasum sibi habuerunt, multis in locis *aes seminari*, et seminando augeri ac propagari. Quae quidem opinio quamuis speciosa vix videatur, neque ad veri similitudinem accedat, rerum autem metallicarum peritis et usu atque experientia

a) Pf. CXXXXIV, 12.

b) Deut. VIII, 9.

c) De mari rubr. L. I. c. 48.

d) vid. Bocharti Phal. et Can. L. II. c. 27.

e) Ies. XIII, 12.

f) l. c. Boch. p. 138.

perientia longe alia edoclis risum excitet: talem tamen communicare cum lectore beneuolo, qualem in veterum monumentis reperi, neque à tempore neque à loco alienum iudicavi. Veteres autem suis in libris haec commemorantes, ideo excusari debent, quod ea loquendi ratione nihil aliud indicare voluisse videntur, quam earum regionum praestantiam, qui aeris copia mirifice abundant.

Hoc sensu *poma illa aurea* explicari debent, quae in hortis Hesperidum nata olim fuisse leguntur, ut poeta vocat, g)

Fulvos aurifera seruantibus arbore fructus.

Hesperides autem filiae Hesperii fuerunt, Atlantidis, Mauritanorum regis fratris, hortos in extrema Aethiopiae parte habentes, quorum mala aurea draco custodiebat, Ladon dictus, tantae immanitatis, ut non nisi Herculis virtute occidi posset, De quo APOLLONIVS: h)

ἠ̄ ἐνι Λαδῶν
εἰσεται που χθίζον παγχρυστεα βυτρο μηλοσ
χωροσ ἐν Ατλαντος, χθονιος ὄφιοσ, ἀμφι δε νυμφῶν
ἑσπεριδὲσ ποιπνον εΦιμερον ἀειδεσσαι.

Δη̄ τοτε ἠδη̄ κενος ὕΦ' Ἡρακλεη̄ δαῑχθεις
μηλοσιν βεβλητο̄ ποτῑ στυποσ. h. e. in regione Atlantis Ladon erat,
serpens, qui adhuc aurea mala seruabat: Hesperides autem suauiter canentes circa illum Idem vero serpens tandem ab Hercule interfectus eiiciebatur. Hic nempe, uti LVCANVS canit, i)

fuit aurea filua
Diuitisque grauis, et fuluo germine rami,
Virgineusque chorus, nitidi custodia luci,
Et nunquam somno damnatus lumine serpens,
Robora complexus rutilo curuata metallo.
Abstulit arboribus pretium, nemorique laborem
Alcider, passusque inopes sine pondere ramos
Rettulit Argolico fulgentia poma tyranno.

Eadem fere est sententia fabulae, quae Midam, Phrygiae regem, describit, pecuniae copia aedeo abundantem, ut, quicquid manibus contrectaret, in aurum abiret. Namque

ubi fronde virentem
Ilice detraxit virgam, virga aurea facta est.
Tollit humo saxum, saxum quoque palluit auro:
Contigit et glebam, contactu gleba potenti
Massa fit: arentes Cereris decerpfit aristas,
Aurea messis erat. k)

Quum

g) *Silius Ital.* L. IV. 638.

VI, 61. *Acta.* IV. 484.

b) *Argonaut* L. IV. Vid. *Stat.* *Silv.* III. l. 188. *Virgil.* *Ecl.*

i) *Pharal.* L. IX. 360. lq.

k) *Ouid.* *Metam.* XI, 108. lq.

Quum vero cibaria etiam, quibus uelceretur, in aurum permutarentur, et Midas inedia se periturum, intelligeret, Bacchum rogauit, ut hoc munus auferret, cui deus respondit, hoc futurum, si in flumine Pactolo corpus lauisset. Quo facto, ipse non tantum illa molestia liberatus fuit, sed fluius etiam ille ex isto tempore aureis arenis fluere coepit. Id quod poeta his uerbis refert: l)

*Rex iussu succedit aquae, vis aurea tinxit
Flumen, et humano de corpore cessit in amnem.
Nunc quoque iam veteris percepto semine venae
Arua rigent auro madidis pallentia glebis.*

Neque aliam ob causam poeta fingit, arbores in hortis Atlantis fructus aureos protulisse, quam, ut insignes illius diuitias describeret ac opes modum fere excedentes. Postquam enim has ita exposuerat: m)

*Mille greges illi, totidemque armenta per herbas
Errabant:*

hanc statim exaggerationem, poetis familiarem, addit:
*Arboreae frondes auro radiante nitentes
Ex auro ramos atque auro poma tegebant.*

Cum quibus ea huius regionis commendatio conspirat, quam LVCANVS deseruauit: n)

*In nullas uitatur opes, non aere nec auro
Excoquitur, nullo glebarum crimine, pura.*

Idem senserunt, qui montes integros aes, aurum atque argentum fluxisse, et sponte reclusas opes obtulisse, fabulati sunt. Quo nomine Gallorum Alpes POSIDONIVS, o) Hispanicos montes ARISTOTELES, p) et sigillatim Pyrenaeos DIODORVS SICVLVS q) celebrant. Imo sunt, qui his iudiciis naturae permotos fuisse homines et eo adductos, existimant, ut in recessus terrae intimos penetrarent, et vi adhibita, fossisque cuniculis, illa protraherent, quae sponte sua uel raro uel fero prodire, sentiebant. Quam in rem LVCRETIVS, solertissimus naturae venator, ita commentatur: r)

*quacunque è causa flammeus ardor
Horribili sonitu siluas exederat altis
Ab radicibus, et terram percoxerat igni,
Manabat uenis feruentibus in loca terrae
Concaua conueniens argenti riuus et auri
Aeris item et plumbi: quae quum concreta uidebant
Posteriori claro in terras splendere colore,*

Tollebant,

l) Ouid. l. c. 142. lqq.
424. lqq.
q) L. V.

m) Ouid. Metam. IV. 634. lqq.
o) ap. Athenaeum in Dipnot. L. VI. 233.
p) De rer. nat. L. V. 1252. lqq.

n) Pharfal. IX.
p) De mirabilib. c. 40.

*Tollebant, nitido capti laeuique lepore,
 Et simili formata videbant, esse figura
 Atque lacunarum fuerant vestigia cuique,
 Tum penetrabat eos, posse haec liquefacta calore
 Quamlibet in formam et faciem decurrere rerum.
 Nec minus argento facere haec auroque parabant.*

Multa hoc loco de fluuiis auriferis, Pactolo, Gange, Hypane, Megarso, Tago, etc. itemque de fontibus auream arenam featurientibus, in medium adferre possemus, nisi ab instituto nostro longius recederent, quod in exponendo aere seminato inprimis versatur.

Tale autem in insula Cypro olim repertum fuisse, veteres tradiderunt. Quemadmodum enim haec insula, prope Ciliciam sita et Syriae obiecta, omnium rerum pretiosissimarum copia abundabat, adeo, ut *Macaria*, h. e. felix et beata, cognominaretur: ita aeris inprimis ubertate abundabat. Huius copiam ARISTOTELES his verbis describit: s) *in Cypro genus quoddam aeris gignitur, auro non absimilis, quod in frustula minutissima concisum agricolae serunt; idque mox ad pluitiam exortum et coalescens, postquam ad iustam maturitatem peruenit, colligunt et recondunt.* Quem stupendum naturae effectum IO. ARGOLVS, t) ALEXANDER AB ALEXANDRO, u) et alii recensendo repetunt, et admirantur. Ipsam vero insulam nunc commemoratam iam pridem prouentu aeris celebratam fuisse, cum ex eo adparet, quod *aes Cyprium* adhuc in omnium notitia versatur, tum urbs illius celeberrima, *Temesa*, testatum facit, ubi, quod STRABO x) et STEPHANVS y) docent, *μεταλλα χαλκω ειναι αφοθονα*, copiosissimae sunt aeris fodinae, cui Syri procul dubio nomen à τὸν, vel metallorum fusione, imposuerunt. Idem ille ARISTOTELES z) in Pieria, regione Macedoniae, incredibilem commemorat auri copiam ab antiquis regibus defossam sub terra fuisse, idem vero, intermisso temporis intervallo, plantarum ad instar surrexisse et ad palmi magnitudinem creuisse. His fere similia sunt, quae de Philippis idem philosophus refert, a) circa illam nempe urbem metalla reperiri, quorum frusta dissecta augeri incolae sentiunt, et aurum feminando multiplicat.

Et quis nostrum de immensis Indiae utriusque opibus non audiuit vel legit? ex qua iam dudum maximae praestantissorum metallorum diuitiae ad nos peruenierunt, et adhuc adducuntur. Non solum enim auri ramenta sub terra abscondita à formicis in illis regionibus saepissime erui et in lucem protrahi, leguntur; b) sed etiam frutescere, imo arborescere metalla ibidem commemorantur.

s) *περι Σαυμασ. αρισμ.* c. 45.

Circens. L. I. c. XVII. nu. 49.

γ) ad vocem *Θαμιασος.*

Sophocl. in Antigon. v. 1050.

ε) in Not. ad Onuphr. Pammin. de Ludis

w) *Dier. genial.* L. IV. c. IX. p. 199.

x) L. XIV.

z) l. c. c. 45.

α) l. c. c. 45.

b) Scholiast.

rantur. In insula enim Hispaniola ex terra surgere aurum fruticum more, iuxta arbores serpere, et vitis ad instar haerere, PETRVS MARTYR memoriae proditum consignauit. c) A quibus ea fere haud aliena videntur, quae BAPT. FVLGOSVS narrat, d) in Pannonia apud Firmium urbem uisa, ubi iuxta vitis ca-preoli vere aurei surgebant, ex quibus in perpetuam rei memoriam singularis moneta cusa fuit. Neque hoc loco praetermittenda existimaui, quae nuperrime AVCTOR HODOEPORICI VNIVERSALIS, e) de Africa exponens, attulit; In Africa triffit man hin und wieder die Flüffe voller Goldsand an, und Berge damit angefüllet. - - Es giebt auch gewisse Bäume, da das Gold bis in den Gipfel hinaufwächset.

Haec omnia, utrum vera sint, an minus, fides penes auctores esto. Sufficit, ex iis, quae iam attulimus, testimoniis, intelligi, quod aes seminatum veteribus haud fuerit ignoratum, et ex iisdem metallorum messes atque vendemias passim decantatas explicari posse. Quid? quod multi loca quaedam codicis sacri huc trahere non dubitent, suam de generatione metallorum sententiam in crustaturi, quae veluti plantas ex radice nasci, in ramos, ad arboris instar, diffusas extendi, et ad incrementum peruenire, sibi persuadent. Huc Iobum intendere digitum, aiunt, mox de עפרור זהב h. e. pulueribus auri loquentem, f) mox Deum, in naturae operibus admirabilissimum, ita compellantem: g) *tu ponis aurum super puluerem, et praesantissimum metallum super rupes torrentium.* Quemadmodum enim agricola semina super pulueribus terrae reponit, et, hoc facto, in spem laetissimae messis ingreditur; ita Numen diuinum cum metallis agere, persuasum sibi habent. Neque hoc solum cum auro, verum etiam cum argento fieri, contendunt, ad eiusdem Iobi verba prouocantes; יש לכסף מצא, h. e. *argento suus e terra est exitus.* h)

Atenimvero haec omnia, quae protulimus, testimonia, nihil aliud, quam insignem horum metallorum copiam, quibus multae prouinciae sunt instructae, indicant. Bene igitur ORIGENES in locum Iobi adlegatum his verbis commentatur: i) *καρχηται ή γραφή τη λέξει ταυτη, όταν περι πλετε διαλεγεται, h. e. utitur Scriptura S. hac loquendi ratione, ubi de diuitiis differit.* Et sic aes seminatum à veteribus eodem sensu commemoratur, quo et gigantes et draconum dentes à poëtis et fabularum architectis seminati dicuntur. Quum enim OVIDIUS maximam gigantum multitudinem describere instituit, fingit, Palladem iussisse Cadmum dentes occisi serpentis seminare, quo facto, ex satis illis ingentem vastissimorum et immanium virorum copiam prodidisse: k)

Pallas

c) de Reb. Ocean. p. 89.

d) *Rer. gest. et memorabil. L. I. c. VI.*

e) *Allge-*

meine Reisebeschreibung zu Wasser und Lande Tom. V. p. 223.

f) *Iob.*

XXVIII, 6.

g) *Iob. XXII, 24.*

h) *Iob. XXVIII, 1.*

i) *Com-*

mentar. in h. l.

k) *Metam. L. III. 102. sq.*

*Pallas adest, motaeque iubet supponere terrae
 Vipereos dentes, populi incrementa futuri.
 Pareat. Et, ut presso sulcum patefecit aratro,
 Spargit humi iussos, mortalia semina, dentes.
 Inde, (sive maius) globae coepere moueri
 Primaque de sulcis acies adparuit hastae,
 Tegmina mox capitum, picto mutantia cono,
 Mox humeri pectusque, onerataque brachia telis
 Exsistunt, crescitque seges clypeata virorum.*

Idem vero poeta, ubi Iasonis consilium describit, quo vellus aureum Colchis repetendum adgredi volebat, quum praesidio armatorum opus haberet, eum fabulatur ex Medaeae mandato, proficisso solo, dentes feminasse, et ex iis largissimam armatorum segetem produisse: l)

*- - - - - galea tum sumit abena
 Vipereos dentes, et aratos spargit in agros.
 Semina mollit humus valido praetincta veneno,
 Et crescunt fiuntque sati noua corpora dentes.*

Quantum autem ad *poma illa aurea* attinet, in hortis Hesperidum prognata, duplicem haec fabella explicationem admittit: quarum altera contemplatione corporum caelestium, altera historia rei gestae nititur. Illa dum Herculem praesentat, aurea mala Hesperidum rapientem, significat solem, ortu suo lumen stellarum praesringentem. Hortus igitur coelum, et poma aurea stellas referunt. Haec autem interpretatio docet, Herculem, postquam filias ex fratre Atlantis natas, atque Hesperidas cognominatas, in libertatem vindicauerat, ob hoc beneficium aurea poma reportasse, h. e. ab Atlante accurata siderum cognitione institutum fuisse: quam ob causam uterque caelum humeris gestare commemoratur. m)

Non est igitur, quod existimemus, prima mundi aetate metalla seminando multiplicata fuisse et propagata, quae nostris temporibus non sine multo labore et periculo eruuntur et comparantur: qua in sententia homines profanos fuisse, videmus, quorum nomine OVIDIVS canit: n)

*At quum regna senex caeli Saturnus haberet,
 Omne lucrum tenebris alta premebat humus,
 Aeraque et argentum, cumque auro pondera ferri
 Manibus admorat, nullaque massa fuit.*

Neque

l) Metam. VII. 121. sqq.
 L. III. El. VIII. 37. sqq.

m) Diodor. Sic. Rer. antiqu. L. III. c. 2.

n) Amor.

Neque est, quod temporum praesentium iniuriam aduſemus, aut de natura ef-
fecta et viribus pristinis deslituta conqueramur. Quod enim iam pridem lobus de
suae aetatis fodinis dixit: *יש לכסף מצא*: habet argentum suas uenas, ex quibus
protrahitur; id adhuc apud nos valere, et, quae singularis benignissimi Dei est
gratia, in fodinis Saxoniae metallicis indies nouis inſque lucentissimis testimo-
niis confirmari, videmus.

Hoc beneficium, diuinitus in terras nostras collatum, cuius usus ad multa
millia hominum redundat, quemadmodum summo iure sanctissima religione
veneramur, et caelestem illius largitorem piis precibus obsecramus, ut perpetuum
esse illud iubeat, et ad posteros conferuet: ita cum illius recordatione haud imme-
rito memoriam illius beneficentiae coniungimus, qua de litterarum studiis proue-
hendis Mecaenates atque Fautores praeclare meruerunt. Facile, neque abso-
num foret, scholas bene constitutas cum fodinis metallicis comparare, et argu-
mentis idoneis testatum facere, quantum utrobique laboris sit consumendum,
quantum autem etiam utilitatis utrinque sit expectandum, inprimis, si non de-
ficient prompti sumtum largitores, qui operarios re ac facto iuuant, ne segnes
fiant aut remissi. Experiuntur hoc, qui in schola Freibergensi literis operan-
tur, tot ac tantis munificentiae ornamentis adiuti et subleuati, ut dubium esse
videatur, utrum maiorem gloriam ex uberrimo argenti et aeris prouentu, an
ex beneficiis, iuuentuti scholasticae destinatis, haec ciuitas consequatur.

Quae quum ita sint, his liberalitatis fontibus verba Iobi supra adlegata ad-
scribere non dubitamus: *יש לכסף מצא*: adhuc honos studiis durat, et adhuc fon-
tes liberalis beneficentiae prono flumine manant. Haec inter beneficia, quae
disciplinae nostrae traditi percipiunt, liberalis ille conuictus, ex legato ECCAR-
DO-RICHTERIANO sex alumnis destinatus, locum occupat haud postremum.
Cuius administratio quemadmodum huc usque à viro amplissimo, ISRAELE
RICHTERO maxima cum fide, cura, et religione, procurata fuit: ita non est,
quod dubitemus, quin, illo nuper è vita egresso, grauissimi rei scholasticae In-
spectores, pro suo bene merendi studio, etiam in posterum illud beneficium ita
sint complexuri, ut ne quid detrimenti patiatur. Iam vero, ut sancta nostri Ever-
getae memoria conseruetur, et religioso cultu renouetur, unus ex iis, qui bene-
ficio illo deuinciuntur, nempe

GVIL, GOTTLOB WALPVRGER,
Ebersdorf - Misp.

per legem ab ipso munifico auctore praescriptam, habita Latina oratione, in qua
exponitur, *quaenam fuerit scholarum et rei scholasticae ratio apud veteres Ger-
manos?* officio pietatis suorum commilitonum nomine satisfaciet. Ad quem bene-
uolis animis et serena fronte audiendam ut Vos, PATRONI AC FAVTORES, cras,
hora ante meridiem nona, haud inuiti accedatis, ac nouo hoc argumento Ve-
stram erga beneficia scholastica voluntatem testatam faciatis, rogamus,
oramus, atque obtestamur. P. P. *Freiberg.* a. d. XXIV, Iun.

Δ, R. S. MDCCLI.

6

Mb 1800.

56

ULB Halle 3
 001 341 081

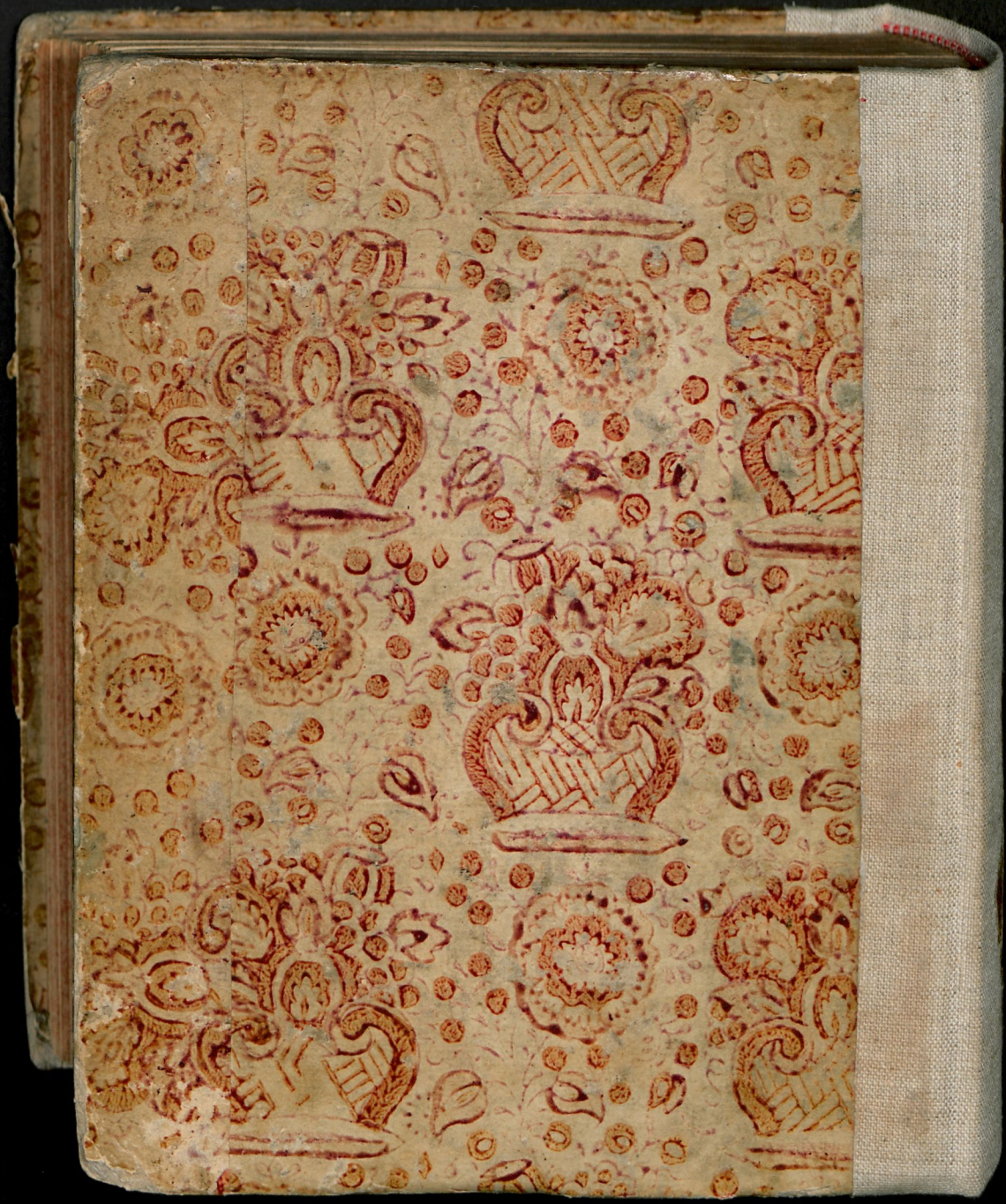

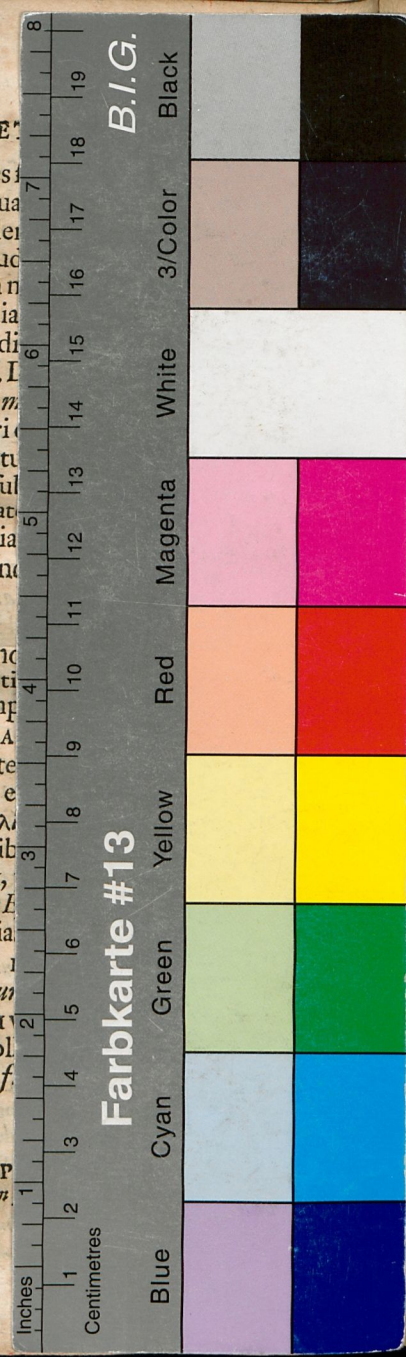
56.

63

M.C.

PAVCIS
AES SEMINATVM
ERVIT

ET
ORATIONEM PVBLICAM
BENEFICIO
ECCARDO - RICHTERIANO
SACRAM
INDICIT
M. IO. GOTTL. BIDERMANN. R.

FREIBERGAE, Litteris MATTHAEANIS.

XXXVIII.